ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 51

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1844

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՀԱՒԵՏԱԿԱՆ

Այս օրագրութեան ով որ կը փափաքի կրնայ ստորագրել, մէկ տարուան համար Զմիւռնիոյ մէջ տարեկան գինը 125 ղրուշ է ։ Ի Պոլիս պէտք է դիմել Ռ. Սէրոբեան Պ. Յակոբ Պաղտասարեանի խանութը ։ Ի Կարին Եփրեմ Պ. Յովհաննէս Գէորգ Աղայ ... ։ Ի Տփղիս Ա. Կ. ... ։ Եկեղեցի Պ. Կրիգորեան ... ։ Ի Տրապիզոն Պ. Յովհաննէս ... ։ Ի Պրուսա Պ. ... ։ Ի Նախիջեւան Լ. ... ։ Ի Պոլիս Պ. ... փոխանորդը ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա 28 Հոկտեմբեր ։

Փոխզինուոր Արեւելեան նաւատորմիղին հրամանատար երրորդ ծովակալ Պ. Թէփրեւեր (որուն փոխանորդութեանը յիշատակութիւն ծանուցինք) անցեալ շաբաթու օր քաղաքիս Սմիւռնիոյ նաւահանգիստը մտաւ ։ Սմիւռնիոյ նաւահանգիստն ալ Մալթի օր փոխադրած պէտք ունենալով ծովակալին նաւը դէպի յետ ։

—Շաբաթ օր նաւահանգստիս մէջ ցաւալի դիպուած մը պատահեցաւ. անգղիական փոքր նաւակին նաւը նաւաստեաց մէկ նաւին մէջ եղած կէս հարուստ երիտասարդ աղջիկներու ընկերութեամբ փոքրիկ մակոյկի մը մէջ մտած ծովուն զբօսնելու համար . բայց օդը շատ յանկարծակի հով մը ելաւ և մակոյկը կործանեց ։ Աղջիկներ նաւաստեաց նոյնպէս և տղայոց մէկը՝ որ նաւուն տիրոջը միակ զաւակն էր ամենքն ալ ջուրին մէջ ։ Բարեբաղդաբար միւս նաւին տիրոջը ալին մարմինը գտնուեցաւ ։ Նաւաստիք որ երեսուն տարիէն աւելի է որ մեծնալ գործածեր և շատ անգամ Անգղիական ...ի ...ութիւններէն ազատուեր էր , հիմա նաւահանգստի մը մէջ կորսուեր կենանքը ։

—Անգղիոյ Հինդիստանի երկու հատոր իրենց հաւատոյն պարտիզպանի մը պարտէզը կրելով , պարտիզպանին և անոնց մէջ վէճ կծուկի վէճն ըլլալուն , այն երկուքէն մէկը կրցաւ զանիկայ՝ պարտիզպանին . որ և շատ չէ գիտնալով՝ մեռաւ այն տեղ ։

—1841 յուլիս ամսոյ 17ին կայսրուհ մեծ Հըրովարտակին բերմամբ Արևելեան բոլոր նահանգներու ստորագրութեամբ բնակչութիւնը՝ այս օրերս 1843 ամի վերջանալուն համբերութեամբ . և այս համբերութենէն կիմացուի որ՝ 256,512, ղահեկան 25 սաւլ արդիւնք ժողովուեր է . և այս գումարէն՝ հերից թագը մեծ հիւանդանոց մը շինելէն և կյանքէն մնացորդներուն զանազան օգնութիւններ և պէտքէ ծախսեր ընելէն ետքը , 16,057 ղահեկան 25 սաւլ ալ աւելցեր է, որ արդէն քաղաքիս դրամատուն կերթայ ։

—Երեքշաբթի օր, յոյն մը տրուխտով մեղրահացարծ (քիւրքծի) քաղաքիս Սնահայոյ թաղերը (Հօփսա պուզար) կերթայ ինչ կերպով զանկին մէջ կընեկ և կանչէ կիմնալու . այս պէտքը գիտցածիս վրայէ կրնամ թէ իր ձիւնը հեռ կանով ըլլալուն , արտնութեանն նոյն օրը կը գիտնեմէ և պատճառ իր չարաչար մահուանը պատճառ կըլլայ ։

Ըստ ինքն ինքեան թողած փորձառուութիւն մը կերպով , բնիկ օգտակարաբար կարող , ինչպէս Ռաֆայէլի ձեռք մատներէն դրուած ձեռքէ ետք անոնց մէջ ոչ գործածուած մեծագոյն 50 ինքնաց մէջ նոյն տրդատած ընթացքեան և նոյնպէս կերպարանութեանց և կոլորապաշտութեանց պարտականներու մէջ արժանաւոր ծանօթագրելեան համար , ինքնին արարքներ նոյն յիշատակեալ Նորին Վեհափառութեանը միայն հրամայուած ։ Այս հարուստները երևելի մը բանտարկեալ . որ է այս ։

«1842 Թուականին մարտ ամսոյ մէջ պատահած հրկիզութիւնը , որ յանկարծ Լեւանթի նահանգ բռնած պայծառ վարժարանը Օդեսսայի (Ռիշելիէ Լիցէոն փոքրէն ընծայուած) մեծ մասը գրաւելով , քաղաքիս բազմաթիւ տղաքները կրթութեան և ուսմանց դպրոցն զուրկ ձգած էր ։ Քաղաքիս վարժարանին այս կրած վնասին վրայ , ցաւալի ծանուցումներով կը ձգար Ռիշելիէ Լիցէոն անվնաս օրագիրը ։ Այնչափ այս բանէս մխիթարուեցանք և մխիթարեցինք որը ժամանակները այն յուսով՝ թէ անոնց բարեկար ծնողքները և քաղաքակիցները՝ որոնք որ քաջ կճանչնան իրենց զաւակաց բարի ընթացքը , յուսկինն ջանք ըստ ամենայնի անմխիթար ձգել . և մէկ փառաւոր շինուածքի մը մէջ , դարձեալ սոսկ

ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Աստուծոյ Չինացիներուն կրօնին վրայ տեղեկութիւն ։
(շարունակութիւն և վերջ . տես թիւ 49 . 50 .)

Չինացիները իրենց Փիլոսոփային տուած օրէնքներուն խիստ զօրաւոր յարգանք կընծայեն ։ Կարգադրած ատենը խորին ակնածութեամբ և պատկառանօք միշտ կըսեն . կարգադրը մարդիկները մանաւանդ դպրութեամբ կ՚ընտրեն . մանաւանդ պարապանաց ու մտածելու կարգային առաջ , և ուրիշ շատ ատենց պէտք կարգագրներ կան . և ատենք ամենն ալ՝ ամէն օրինաց համար հեղինակութեան տուած յարգութեանը նման է . և ատենք իրենց տարօրինակ Մովսէսը յարգելնուն պէս է ։

«Ինչն այն է որ՝ Չինացիները իրենց օրէնքը այնչափ չափազանց զգուշութեամբ կը յարգեն որ՝ ծանօթ գրքերուն չի համեցնելու խորհուրդի պէս բան կընեն . բայց ես անոնց քանի մը խմաստուններէն լսեցի որ՝ ըլլալով կրնամ հասատել որ՝ Չինացի ըսած օրինաց վերջը Մովսէսի հինգ գիրքերուն մէկ հատուածն է ։

«Արարչին առաջին մասը՝ որուն Եղծութեան կըսեն , աշխարհիս առաջին պատմութիւնն , և աշխարհիս առաջին կիրքին վրայ կը ձգէ ։ Այս խօսքերն կամ Հրէաստան նոյն և թէ՝ սոսկ մէջ դրած է որ՝ աշխարհին միայն Աստուած և ջուրը կային . և Աստուած ջուրերուն վրայ էր ։ Այս խօսքերն՝ Ծննդոց գրքին առաջին գլուխին մէջ գրուած խօսքին հետ նմանութիւնը դժուար համեցնելու բան չէ ։

«Ըստ Պէտականին սորուեցայ որ՝ երրորդ դիրքին մէջ՝ որ Ամանտիւ կըսեն , բարոյական վերաբերեալ շատ խրատներ կան . և ինձի անանկ երեցաւ որ՝ անոնց տուած այս հանդամանքը՝ Առակաց գրքին մէջի բարոյական խրատներուն հետ շատ համեմատութիւն ունի ։

«Չորրորդ գրքին Լըպեհանեան կըսեն , և ատոր մէջ գրուածներն տաղեր են եղեր . Ծով ընելու պատուէրները , ցօղ ըլլալու տնասուն վրայ դատուելը պէտք եղած յատկութիւնները , տաճար շինելու կերպը , և մինչև տարի գլուխ տանելու տօները ։ Ատոր վրայ շատ փուչակել ալ պէտք չէ . նշմարներ Ղևտացւոց և Երկրորդ օրինաց գրքերուն նիւթերն են ։

«Ակնյայտնի բացատրութեանն բան պակաս չի մնալու համար՝ ինչպէս որ Մովսէս Սինա լերան վրայ առաւ իր օրէնքները , ատոր պէս Պէտականի համար ալ կըսեն թէ Ակման գիրքը ձեռքը՝ Սուտէն ըսուած հաշակաւոր լերան վրան գտնուեցաւ ։ Զարմանալի այս լերանը՝ յոյները Սինայ կըսեն . և կրպատմեն թէ աստուածներուն բնակարանն է՝ և Նախնի ջատագովը հոն ծնաւ ։ Մինչև հիմայ Չինացիներն ալ կըսեն թէ՝ Չէվաչիկը հոն են . և Չէվօչ կըսեն գրախտին , որ քանի մը տեսակ կըդնեն ։

«Զարմանալի չէ մի որ՝ Մովսէսի և անոր տուած օրէնքին վրայօք այսքան երկար խօսելէս ետքը՝ քիչ մըն ալ Մովսէսին քրոջը Մարիամին վրայ խօսիմ , քանի որ չեմ խարուիր ոչ՝ անոր պատմութիւնը Չինացիներուն բոլորովին անծանօթ չէ ։

«Սուրբ գիրքը կըպատմէ որ՝ Կարմիր ծովին հրաշալի անցքէն ետքը ատեկոյ խրախճանաց ելիկները ժողուեց . երաժշտական նուագարաններ առաւ . և իր ընկերներուն հետ ցատկել և խաղալ սկսաւ , և Աստուծոյ գովութիւն գլուեցից ։ Չինացիներն ալ ատոր նման բան մը կըպատմեն իրենց հաշակաւոր Լոտոսին համար . Այս կինս ալ՝ Մովսէսի քրոջը պէս՝ ծովուն մէջէն հրաշքով է ելեր . և իրեն գլխուն եկած վտանգէն ազատուելուն պէս՝ մէկ փառաւոր պարու հանդէս (պալօ) մը ըրեր է . հոն նուագարաններ ալ չալուեր է . բոլոր աստուածներն ու աստուածուհիներն ալ խաղցեր են ։

«Ինծի դիւրին է Մովսէսին գիրքերը դոցելով՝ և Աստուածաշունչին ուրիշ գիրքերը բանալով՝ իմ բաղդատութիւններս շարունակելու նիւթեր գտնել Չինացիներուն աւանդութիւններուն մէջ ։ Բայց կըվախնամ որ՝ բաղդատութեան մէջ չափազանց ճշդութիւնը հրամայողի համաձայնութիւն չի տայ ։ Այսոր մէկ երկու պատմութիւն ալ ձեզի ընելը հերիք կըսեպեմ . և այս պատմութիւններս ալ ինծի զարմանալի եկան . և իմ այս թղթոյս մէջ բռնած նպատակիս յարմար են ։

«Մեծագոյն եկած առաջին պատմութիւնն է՝ Չինացիներուն Ղուկիանօսի անուն մարդուն վրայօք պատմածնին ։ Ասիկայ շատ հին ժամանակը՝ Չինաց թագաւորն եղեր . և թէ որ անունը և քանի մը մանր պարագաները հանելու ըլլանք նէ՝ Աստուածաշունչի մէջ պատմուած Յոբը կըգտնենք ։

«Ոչ մը աստուածները իրենց Չօրեգին մէջ ժողվուեր են . (դուն կուզես նէ՝ փափկութեան դրախտին

ունենալ ուսեալն Պղատոնականը՝ Համբարեանը և Փիլթագրեանը։

Մեր այս նախերգանքը՝ ահա երկու տարի չափ մէջտեղն ելաւ կատարուած կրակեանք այն անդ, որ երկուքու կէս տարի առաջ նոյն վարժարանին նշխարները կրծեցին և Մուրացը ալ խղճալի վիճակ կըլուէին անոր վրայ։ Այս շինուածս, ահա՛ Հայրենասէր ազգայնոց՝ ողբալին և ողբալի ալ՝ նուազելին դրամը կուսարարելէն. ինչպէս ինչ գործիճներուն ձեռք անկատար է, և ոչ 200,000 դահեկանի վայելուչ շինուածք մըն է, բայց բաւական է մեր քաղաքին, և դպրոց եւս դիր ունելոց, որոնք ուրախ սրտիւ աշակերտին մէջը ելէք 'ի ասոր պիտի յաւէն. և զարդեփ ժողով մը ցոյց պիտի տան զանի որ և իցէ սասարական ձեռնարկողի մը, յայտնելով որ իսկ իրենց գործոց պտուղն է։

Բայց մէ բարեկամք և քաղաքակիցք, սակ շինուածով կրկատարելագործեն՞ արդեօք մեր այս գործը. միայն խրախուսիչ անձնական ջոջ սրտերը կրնայի՞ն մեր սրտը ծածկել՝ անոնց մասնաւոր սոսկալի պարտաւորութիւնները, ոչ. որդւոց կրթութեան գիտութեան ուսման պատարագ մը, հմուտ ուսուցիչներ, փոքր վարժապետներ, թանգարան վերծանութեան, վերջապէս և ուրիշ հարկաւոր մանրամասն պարագաներ։

Պէտք է կրկնապատկենք ինձի, թէ անդամական բազմաձայն կառավարութիւն հաստատած ենք, որոնք պարտաւոր են առ հասարակ հարկաւորեալ ամեն պէտքերը հոգալ. և սակայն մեր գործը կատարելութիւն տալէր է։

Նորոգ, ասածներ մեր ալ կրձանձնանք և կըպատուէինք այս կառավարութեան բոլոր անդամները. բայց երկրորդին բոլորովին անհամաձայն ենք։

Կարծեմ Ձեր այս աշխուժ գործը անկատար է բաւ մեր քննութեան. որովհետև ձեր բազմեաց ալ անհրաժեշտ պարտք է գործակից ըլլալու, միանգամայն և վարժապետաց ընտրութեան վրայ աչք ունենալ, և գլխաւոր հոգւոյն խնամք տանել. և որ մեծն է, այս կառավարութեան անդամները թէպէտ և պատուոյ արժանի են, սակայն գանձանի փաստաւորութեան ցրուածներ ունենալով, իմ ընկերակից ողջունաձայն պարոն Գաթրճեանին զատ ուրիշ մէկը վարժած և բաւ արժանաւոր ձայնք չի կրնար ունենալ, անոր համար ծնողապատմ կրթական պատեհ, թէ վարժարանին կառավարել, կառավարութեան բարի նախանձին պարտական է։

Հոգաբարձից Ատեանը, մարդն հաւասարութեան այն առաջին կերպերուն նայելով, որոնք վարժարանի կառավարիչ փոքր քանի մը երկպառակութիւններ պատճառեցին, կըղզարասերժ հիմա ալ նոյն գործելու վարժապետաց ընտրութեան համար։ Բաւ վերահասու ըլլալով կրնամ, որ չոր քերականութիւնը բաւական չէ երբէք, մանաւանդ այս ժամանակս. ուստի հարկ կրլայ որ առաջին զատուփակ մը ընտրէք և առնէնք զինուորական գաւառին խրատտ հասմեմա. քաջալէր ժամեթևմամթեղոս մը, ընական գիտութեանց գասատու մը, զանց մէկ ալ երաշխիք փոքր ազնւ մը. նաև պատմութեանց աշխարհագրութեան և տրամաբանութեան սկզբունքներու դասատու, մինչև որ փիլիսոփայութեան և հռետորութեան առաջին գասախօսական յոճանուի անոնց դասատուութիւնը։

Ահա վարժապետաց ընտրութեան կերպը, այս եղանակաւ կըհարկաւորի գլխաւոր կարգաւորութիւնը. բայց այս գործս յառաջ երթալու համար, հարկ կըլլայ նաև, բոլոր վարժապետներուն համար վերոյիշեալ կառավարութեանց 'ի գլուխ, քաղաքիս հիմաստակներէն, ուրիշ մէկ անդամական հոգաբարձութիւն սահմանելու, ու-

րան յանձնել 'ի միանգամայն և խնամակալութիւնը, և շարունակական քննութիւնները. ու վարժարանին, նաև ուրիշ հասարակ գործոց նկատմամբ, որոնց ատենը յառաջադիմութեան դասը քաղելու պարտաւոր կըլլայ։

Այս հոգաբարձութեան փոյթը թեպէտ երբեք անգամ ալ խօսեցանք, սակայն երկու հինգ պատճառներ առաջարկելով արժան վերնել։

Նախ թէ կառավարութիւնը անդամ մը աստուծոյն եւսը, ուրիշ կըլլայ ուրիշ հոգաբարձութեան առանձնութիւնը, բաւ կառավարութեան յարգը կըզգոկեցնէ։

Երկրորդ՝ գիտնական մարդկերէն և մէկ կընդուներ այս պաշտօնը։

Առաջին առաջնակութեան հիմք մեր յիշենք և գիտնէն է։ Այն յարգի և ասաքինի ասոնց միարանութեամբ կառավարութիւնը՝ գործն վրայ հաւատարմութիւն ունենալով (թէպէտ մինչև հիմայ մեծ յաջողութեամբ դպրոցը) միայն վարժարանին ծախուց և հաշարութեան խնամքը կըհոգայ։ Բայց անդամական հոգաբարձութիւն բաւնելով ուրիշ բան պիտի չի խառնուի, բայց եթէ հարկաւորեալ մանրացեալ ազգերութիւն ընէ վարժարանին ու շահերուց յառաջադիմութիւնը կամ անկարութիւնը քննէ, վարժապետաց ձեռքը բարի խնամք արժանաւորութիւնը կամ ծուլութիւնը քննէ, միանգամայն և կարող ըլլայ կառավարութեան յայտնի առաջարկելու, և բաւ պարտքին ըստ անոնց օգտելու. քննութեանց մէջ գտնուի, աշակերտները քննէ, և իւր նկատողութեամբ թէ զանոնք և թէ վարժապետները քաջալերէ։

Երկայն ալ այս ձեւին կըհետևի. ու բ թէպէտ ուսուցիչները թեթեւ առարկան են, բայց գործոյն մասնակցութիւնը և ծախքը հա-

մէջ բուն) և այս վսեմական ժողովոյս նախագահ էր Տէր Հայր, որ է փառաւորութեան աստուած։ Զատ աստուածներէն ու աստուածուհիներէն զատ՝ անմահներն և երկնից հզնաւորները ալ հոն էին. և իրենց յատկացեալ տեղ ունէին. մանաւանդ՝ անապատ տեղերը ապրողներուն գլխաւորները։

"Ատեան մը ունեցրիր իսպէրէն նորը սա խնդիրս առաջարկուեցաւ. որդեօք մարդոց մէջ ընտանականութիւն չունենալ իրենց կըրտնուի՞ մի։ Պէտք է ամեն ալ չէայ ըսեն. մէկ իրենց մէն ալ չի գտնուիր որ մեծամեծ մոլութիւններ չունենայ։ Նա ասոնց դլուխ եղաւ Մարդ Մարդը։ Բայց անոնց Մարդոյն ասոր հակառակ կարծը բանեց, և ամենայն զօրութեամբ կըպնդեր՝ որ իրեն աշակերտը Մարդոյն ամեն կողմէն կատարեալ իշխան մըն է. Մարդ Մարդը խորին ընութիւն ունենալով չէր ուզեր որ իր բռանին դէմ ըսող ըլլայ. ուստի շատ բարկացաւ. և աստուածներուն ապահովցուց որ՝ թէ որ այս կատարեալ ըսուած իշխանը իրեն ձեռքը տան նէ՝ կրնայ անոր ամեն անկատարութիւնները և մեղքերը երեւան հանել։

"Մարդ Մարդը ընդունեց ասոր բանը. և պայման դրաւ որ՝ երկար ատեն ապաշխարող մարդ մը ինչ փառքի արժանի կրնայ ըլլալ նէ՝ յաղթողը իր փառքէն յաղթողին այնքան փառք առ։ Այս վէճին բոլոր ծանրութիւնը ինկաւ խեղճ Մարդոյն նեղացողին վրայ։ Մարդ Մարդը ամեն տեսակ փորձանք ասոր գլխուն բերաւ. աղքատութեան վերջին աստի-

ճանին հասուց, հիւանդութիւնը ձեռքէն հանեց. մէկ հատիկ որդի մը ունէր այն ալ մեռցուց. Սնանկութիւն ալ յափշտակեց։

"Այսքան խիստ փորձութիւններուս վրայ այս մարդը առաքինական գործերը բոլորովին ձեռքէ չի ձգեց. հոգւով թէ յաղթութեան և թէ ձախորդութեան մէջ անանկ հաւատարմութիւն մը պահեց որ՝ զինքը աստնէ անխնայ փորձութիւններու մէջ ձգող աստուածները անգամ չէին կրնար այս հաւատարմութենէն ուրանալ. ուստի ասոր հատուցումն ալ շատ շքեղ և փառաւոր եղաւ։ Աստուածները ամենն ալ իրարու հետ տօնեցին, աստուած չի մնաց, մինչև աստուածուհիները անգամ ասոր պատիւ և յարգութիւն տուին Մինչ նորէն իրեն տուին, և տղան կենդանացուցին, և նորա պայմանին համեմատ՝ Մարդ Մարդը այն պատիւները և փառքը տուաւ Մարդոյն. այն ալ՝ Մարդոյն Թագաւորին ընծայեց։ Նա յաղթանակն փառք նշանակելով գնաց նորէն ապաշխարելու, որ ձեռքէն գալ նէ՝ կրկնապատկածին չափ փառք նորէն վաստկելու արժանաւորութիւն հանէ։

"Հրամանոցդ պատմելու երկրորդ պատմութիւնս անկէց աղէկ է, և Սամփսոնի պատմութեան մէկ մասին ուրիշ նմանութիւն ունի. որ Մարդոյնեան առակը՝ Յոբայ պատմութեանը այնքան չի նմանիր։

"Հնդիկները կըսեն որ՝ իրենց Մարդն չասաուածը որ մը մարդը դրաւ Մեղքան կղզին ափերը. և ահա այս գործովս՝ այնքան որ աստուած ալ էր նէ՝ մարդը դրածը կատարելու համար ասանկ մէկ հնարք մը բանեց։ Կայծակներէն դուրս ժողվեց. և երեւելի սիրտ մը անոնց զօրութեամբ դրաւ, որ իրենց Աստուծոյն։ Անոնց պահ մը շատ մը լուսաւորվող փոփոխութիւններուն վրան մեծ ամանները եղ, ինչպէս տուաւ բաղդեցոյց։ Այս կայծերը աստնէ լուսաւորելով իր ինկաւ ցուրտին սրտերուն մէջ. ցուրտ, վառեց, քարեր, ծառերուն վրայ ինչ բանի որ պատահեցաւ նէ՝ ամենուն ալ կրակ տուաւ, մեծ հրդեհ պատճառեց. գրեթէ բոլոր կղզին մոխիր դարձաւ։ Մարդն տղուաւորեալ մը նորը այն տեղերը իրեն կըլլար դժուար բան մը. և այս բանիս դիւր իրենց համար՝ մէկ զօրաւոր աստուած մը ըլլալ հարկ էր։

"Աստուածային ժողովքը և Յոյնաց աղքատ խուցարարութիւնները իրարու հետ համեմատ ընդունելու համար կարելի է Զէս իմ. որ քիչ մը կատղէն խառնած ըլլամ։ Հիմայ մէկ ուրիշ կար ալ կայ՝ որ ձեր լուսաւոր մտաց ու սուրբ դատողութեան յանձնելու կըպարտաւորիմ. և ասիկայ համար ընկերին՝ առաքինին ընդարձակութիւնը. քիչ մը դժար կըլլամ։ Քիչ մը ներս գտնուած յանացող հոգերը՝ հին աստուածը քրիստոնէական կրօնքէն քիչ մը տեղեկութիւն առցած են պիտի ըսեմ. որ վրայ միայն բանի մը հաւատոյ խորհրդածութիւններ պիտի ընեմ ու անցնիմ։ Թէ առանց ծովեզերքներուն բնակիչները՝ ասոր կեանքին քնութեան և աղքատաց առաջին աշակերտներէն քրիստոնէութիւն սորված պիտի ըլլան։

"Ամենէն առաջ Աստուածը Երրորդութեան վ-

բախտը տնտեսուած գանձ մը կրնայ ըլլալ, և յառաջադէմ միջոցներով ժողովուրդին համեմատ աղէկ կառավարութեան մը :

Երկրորդին ալ՝ համոզուած ենք · զի որ և իցէ պետական մը առանձին որոշեալ պատասխանատուութիւն մը կրնայ'ն, պէտք չըլլալը անդամ՝ մը գործոց արդիւնքին ընէ · եթէ այս հաշուատուութիւնը մէջ անդամ ըլլայ, որ և չատ դիւրին է, քաղաքացւոց ամէն մէկ կարգի անձանց մէջ կան անձինք, որ մեծ շնորհակալութեամբ կընդունին այս պաշտօնը · մանաւանդ և լաւ կը ճանչնան թէ ազգայինք և թէ ազգականներուն, և միջոցներ ընդհանուր քաղաքացւոց բարւոյն :

Ասոր առ այժմ՝ այնքան կրնար ըսել, եթէ ալ համախոհութեան մեծագոյն և բազմաթիւ նշանաւորութեան եղած մը · որոնց երկուքն ալ մեր յարգի կառավարութեան անդամներէն · նաև գաղափարի յառաջդիմութեան բաղձալի հասած ենք, թէ այս միջոցներուն գիտակցութիւնները ունի ազնիւ հանճար մ'ունի, երբ մեծագոյն յառաջադիմութիւնը մեր պաշտօնական քննել :

Բայց մեր խորհրդոյն համեմատ, այս կարգադրութեանց եթէ ուրիշ մէկ արգելք մը կայ, որ են մանաւանդ ուսումնարաններ : Այս անձինք գրագէտներէն միայն երեք հատ կայ քաղաքին : Հռոմէոյ, Խոյեան և Ֆինլանդիոյ ազգականներ : Երկրորդը Լոնդոնի և Եդինբուրգի ազգականներ : Երրորդը յարգի պաշտօնէից Լոնտոնի երբայց : Այս երեք գրագէտներուն մէջ գտնել 200ի չափ աշակերտ կան, որոնք քաղաքի ազնուական և ընտիր գերդաստաններէն են : Եթէ աշակերտներ պէտք որ այն տեղերը մնան, անոնց ծնողքը անոնց յառաջդիմութեանը սիրելի և հաւանին, քան թէ ընդհանուր փորձառութիւն : Կան նախապատիւ թէ ծնողները միջոցներով փորձառութիւն յառաջդիմութեանը բաղձալով,

Ա. Ա. Ալթինեան

ձեռնտուութիւններու փոխառուութեան պէտք չունին. անոնց ուղիղ ընթացքն ու մաքուր ուղղութիւնն, և անտարբեր պիտոյից անթիւ հաղորդակցութիւններուն ազդեցութեամբ շատ առաջ ազգային պէտքերը անտես ընել չեն հաւնիր :

Այսպէս, քաղաքական բարեկարգութեան հիմնական պայմանները, որոնք ժողովրդեան ազնիւ կարողութեանց վրայ կը հաստատուին, միայն յաջողութեան հետևանքով կը ծագին. սակայն ժամանակին պարագայք և անհրաժեշտ պիտոյք շատ անգամ զանոնք խանգարելով, կառավարութեան ձեռքն առնուլ կ'ստիպեն՝ այն ազնիւ միջոցները, որոնցմէ կախեալ է ժողովրդեան բարօրութիւնը :

Արդէն, քաղաքականէն բարեկարգ, հարկ կը կարծենք այս բանս ալ ակնարկել, նոյն համառօտ ատեանին համեմատ, թէ, ինչպէս բոլոր ծառայութիւնները կրնան ըլլալ, դպրոցներու կառավարական մեծ մասն ալ, ինչպէս հասարակաց վարժարաններն, զանազան պետական ատեաններու մէջ առանձին են : Նոյն Լոնտոնի հոգածութեան մէկ կամ մեծ Եդինբուրգի Գեղարուեստից, կամ Աթէնքի ատենին վարժարանը Լոնտոնի Բրիտանական թանգարանին ու Լոնտոնի վարժարանը ալ Համալսարանական ղեկավարութեան վրայ կը գտնուին. որոնց Ռոմէօ և Լիվերպուլի պատմութեան ընկերութեան յանձնուած ընթերցարանաց Լոնդոնի և Պրիտոնեան գիտութեան ընկերութեան, և մէկ հատ ալ Փարիզի Կառավարական Ակադեմիային մէջ կը գտնուի, և Լոնտոնի թանգարանը, որոնց համար Լոնդոնի մէկ մասը ընդարձակ տեղի մը պահուած է, որ ամէն կերպով Պատմաբանական քաղաքական ընկերութեան հետ կը յարաբերի : Ասոնք քաղաքական, կրթական ու ազգային համալսարանին տեսչութեան ներքև, անկախ են, որ մեր փորձառութեամբ օգտուելու և յարմարելու համար հասարակաց զօրութեան մէջ յառաջացեալ ըլլան :

Մեր այս առաջարկած խորհրդածութիւններէն մէկ միայն այն նպատակով ընենք, որպէս զի անոնց ազատասիրութիւնը ճանչնան մեր քաղաքացիներուն, քանի որ անոնց երջանկութիւնը և մերն ալ է · և փորձառութեան վերահասութեան բաւ անհրաժեշտ խնամք ունենան : Ազատութեան ամէն բանի յաջողութեան ըլլալը պէտք ունենալով, քաղաքական գիտական անձանց բարեկամական ջանքը կ'ըղձանք, այս ամենահարկաւոր

բարեկարգութեան վրայ փորձառութեան և համբերութեան անդին ամէն տեղէ համար :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ

Ասիական Ընկերութեան Անգղիական մասնաճիւղը Լոնտոնի մէջ եղած ժողովին մէջ Ուիլիըմ Ճոնսի Պատրաստ Տեսութեան Պրիտանիա :

Լոնդոն 4 Յունուարի : Կայսերական և ներքին շարժոյթ մէջ՝ Հասարակութեան մասնաւորութիւնը և օրէնսդրութեանց ընդհանուր գործերը բարեկարգի Անգղիա Լորտ Ճոնսի Ռասսէլի Ռուսիոյ դեմ պատերազմի վրայ դարձած են, որ իր Անգղիական արժանաւոր պատուով արդարև հաւանեցաւ :

Երեկոյեան օրական մանրամասնութիւնները ունեցան, թէ անգլիական կառավարութեան ազնուական յաջողութեան նպատակը ի նպաստ ընդհանուր ժողովրդեան բարեկարգութեան հետևանք մը գտնէ. Լոնդոնի մէջ ընդհանուր կարծիքը կը հաստատուի, որ Լորտ Պալմերսթոն ընտրութեան մեծամասնութեան յաղթանակը ունեցեր է, նոյն ատեն մեծ պահանջ մը ըրաւ · Լորտ Ճոն Ռասսէլ ալ յոյս ունի մեծամասնութեան : Այս պահանջը պիտի կատարուի : Լորտ Ճոն Ռասսէլի հետ Լորտ Գրէյ ու Դը Վէսթմինսթըր՝ իր ընկերներով, որոնք ալ գոհացում յայտնեցին յաջորդ նիստին մէջ ընտրուած Լորտ Ճոն Ռասսէլի մեծամասնութիւնը պահելու համար ։ Մինչեւ որ Լորտ Պալմերսթոն Լորտ Ճոն Ռասսէլի հետ միաբանեցան, այս նոր պատերազմական նպատակաւ պէտք եղած պատրաստութիւններն ալ կատարեցին, որոնց մեծ մասը արդէն ընթացքի մէջ է. Լորտ Ճոն Ռասսէլ և Լորտ Պալմերսթոն իրենց կողմէն պաշտօնեայ մը ղրկեցին Լոնդոնէն Փարիզ. Ս. Պետերբուրգէն ալ Բուլիս Ֆրանսուայ գեսպանը Ռուսաց կայսեր մը դարձաւ Եուրոպիոյ Բոլոր պետութեանց նամակ մը գրելու համար, որ Պ. Կոնթերն և Ճէյմս Ռասէլ ընկերութեան յաւելուածով վրայ են : Ֆրանսապաշտպան Լորտ Ճոն Ռասսէլ հետը յաղթանակ, որ այս ամիս Փարիզ պաշտօնական է :

Օսմանեան Ռուսաց կռիւները և Ռուսիոյ համար մեծ հաշիւներուն մէջ բաժնուած բեռներ՝ ծովէն ցամաք բերուած կը լսուին : Այս բանը ծովէն բերուած՝ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եղած է. և ընդհանուր ազդեցութիւն ալ՝ բարեկարգութիւն ըրած է : (Այս համար ծովերէն մէջն ալ մեր Օսմանեան կառավարութեան Ռուսիոյ բանակը անտարբեր բան չէ. և Ռուսաց Կայսրութիւն և Ֆրանսայի կառավարութիւն ալ ըսեր է) :

"Ռուսական նաւատորմիղին վրայ անոր լոյսեր բան մը, նոյն ատեն Պետերբուրգի պատմէ :

"Ռուսիոյ մէջ բնակիչներ աւելի կամ ընկերութեան մէկ բան մը է, որ մէ որ իր մեծը խոստովանի նէ՝ անոր թշնամին կրնայ · Այս բանը Ռուսաց կայսրին, իրենց բնական առանձին բան է, մէկ անհրաժեշտութեան մը ունին՝ որ ամէն տարի կրկնուի, և այն ատեն կերպով գնալ մը կայ կը խոստովանին որ իրենց մեղքերը ամէնը մէկէն չըսեն : Այս բանը Ռուսաց դպիրն աւելի հարկ է որ նախապէս եղածն կրնայ խոստովանիլ, և իրեն խոստովանութիւն ըսելու մեղքերը անպատժելի, ամէն պարագայի մէկին մէկին պատժէ. և մինչև քանի անգամ մեղք մէկ նմանին համար ալ կըսեն :

"Բաց ի անցեալ տարի Ռուսաց Հեկտորական ճանապարհն անցեալ վաճառականաց կը յայտնեն, որ Ռուսաց նաւերը մեծապէս կ'առաջադիմեն · ինչպէս որ քաղաքական Անգղիան, Ֆրանսա և Պրուսիա ալ անոնց մէջ են : Այս կարծիք Պրուսիոյ վաճառական տունէն՝ որ պաշտօնագիրներու մէջ նշանաւոր ալ Փարիզէն վերադարձած՝ պատմաբանութեան ընկերութիւնը Վենետիկէն Պետերբուրգ անցաւ, և իրեն ազնուական վերջին դիւանագիտական փորձառութեան ընկերութեանը իւր տեղը հրատարակած է, և կայսրը Արքայական Ճեմարանի պաշտօնէն ընտրուեցաւ, որ իր կարողութեանց նախագահն էր, և հինգ ամսուան մէջ անոր գործը ըրաւ, որ այս պաշտօնէն անոր նշանակութիւնը ցուցուց, և անոր թշնամին անոր ձեռքը կ'ընկերանար, և մեծ ազդեցութեամբ Պետերբուրգ կ'երթար :

"Լեհաստանի՝ Պետերբուրգի 26 Դեկ. բանակի մը եկաւ որ Ռուսիոյ կողմէն Լեհաստանի իրենց Կայսրութեան վրայ պատմութիւններու հետեւանքը Պետերբուրգ անցաւ, որ քաղաքական սահմանները այն աւելի հասկնալ կը բացատրէ մեծ ատեն մը անցնի ։

աւելի լաւ ունէին. և այս խորհուրդը մեր ազգը մօտէն շատ մեր բնական համար՝ համեմատ գիտութեան կրկնել՝ ժամանակ անցնելէն ետքը այս կերպի յարմարցուցեր են :

"Անգլիական կառավարութեան խորհրդածութիւն՝ աւելի շատ տասներէն խառնուած էր, ամէն Ռուսիոյ և Ռուսիոյ ալ մեծ կարծիք կրթական որ՝ առաջ մարդիկ առած և ծանր եղած է շատ անգամ : Գրեթէ ամէն ալ համաձայն աւելի մարդ ընտրելու Մոսկուայ կուսակցութեան, որ իրենց Լեհաստանի Պետրոս Ա. կայսեր ատեն է : Այս ալ կրնայ որ՝ քանի անգամ որ այս ատենները մարդիկ առած մարդ եղած է նէ՝ մէջը մարդկան փոխեր և աշխատանք ըլլալու համար եղած է :

"Պրուսիոյ որ՝ Անգլիոյ որ շատ է նէ կարծ կը պատմեն կը ստուգէ թէ Ռուսաց խորհրդարանին վրայ միտք կար : Անգլիական քանի մը գնել որոշելի ցուցնելով կրնան որ՝ այս գործերուն մէջը ալ որ յուսացին նէ՝ անոր մտքերը առիթով կառավարութեան կրցանք. և սոսկ այս խորհուրդը Ռուսիոյ ալ մէջ անոր մտքին, թէ և հոգին ալ կարծեալ կերպով կ'ըսէ և կը յառաջանայ : Այսպէս ամէնը առաւ Անգլիական համար մէջն մեծ մէկը առաջարկած փոխադարձութեան մէկ կանոն ալ չէ մը :

"Ռուսաց Կայսրութեան վրայ բան մը չէր խնամած, բայց Պետերբուրգէն իմացուեցաւ նաև մէկ մը՝ անձը քանի մը տարի առաջ մէկ մէկ ժամանակ մասնաւորութեան արժանի մէկ երկրի պարագայ մը

Յով. Պետ. Տ. Կարապետեան

Ամերիկացի :

նաւին մէջ մնաց ։ Մեծ Թագաւորը փարելու անոր և Մուհէննիսի գաւառին ձեռքը սեղմեց , մեծամեծ պաշտօնատարներուն ալ բարևներուն պատասխանելով , քիչ մը այս տեղ մնալէն ետքը , նաւակը մտաւ , ուր այս վայրկեանս նաւահանգիստը իրաւ որ սքանչելի մը ձևացած էր . ինչպէս և գիւղին և երևակայելը թէ քանի պատերազմական նաւերուն՝ և պաշտէններուն թնդանօթայ արձակման ձայները ծովեզերքը ժողովուած բազմութեան ուրախութեան ձայներուն և ներկ՝ ագարակներուն հետ միասին ինչ կրկնան ։ Ցամաքը ելլելուն կառքերը հեծան մինչև երկաթի ճամբարձը , ուսկից ալ շոգեկառքով Մուհէննօսը հասան ։ Լուի Փիլիփ Թագաւորը մեծաշուք պատուով և փառաւորապէս ընդունուեցաւ այն տեղ , շարաթի մը չափ . բայց բոլոր այս հանդէսներուն մէջ նշանաւորութեան արժանաւոր է Վիքտորիա Թագուհւոյն Երկին Միծափառութեան անգղիական վաղեմի աթոռին մեծ ասպինձանը և նշանը ընծայելը ։ Անգղիահասակ Թագուհին նոյն վայրկենին նշանով փիրուզեայ մը հագած ըլլալով , և փառաւոր թիւով մը գրելով իւր ձեռամբ դաղ ցնցուց Թագաւորին նոյն ասպինձանը ընծայեց ։ Ներկայ էին այս հանդէսին մէջ շատ պաշտօնատարներէն 'ի զատ Լուի Փիլիփին առանձնակիցը Նեմուրի գուքսը Ժուանվիլ իշխանը և Լորտ Մուհէննօսը՝ քովը կախուած ունենալով Դանդոլեօնին մէկ սուրը , և Մուհէննօսութեան մարքեզը վրան մէկ մինիստրին ալ , աւելի արժանաւորութեան անգամանդեայ նշաններ ունենալով ։ Սերմակս Լուի Փիլիփ Թագաւորը ներկայ ամսոյս 8ին ճանապարհ ելաւ իւր մայրաքաղաքը վերադառնալու ։ Սկզբնեց էին մինչև Բօրթսմութ իւր որդւոյն և հետևորդներէն 'ի զատ Վիքտորիա Թագուհին , և անոր ամուսին Ալպերդ իշխանը և ուրիշ երևելիներ ։ Բօրթսմութ հասնելնուն՝ օդը շատ գէշ էր . որոնց համար ձայներ կըլլային . այս պատճառաւ Լուի Փիլիփ միւսը փոխեց և Լոնտրայի վրայէն մեկնիլ ուզեց ։ Երկու Թագաւորները այս տեղ փոխադարձ սիրով մեկնելէ զատուեցան . հետևեալ օրը գաղղիական Թագաւորը և իւր հետևորդները Պօլոնեայէն Միջնայ մեկնեցան , անկից Տուվրը և անկից ալ Կալէս ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

1843 Հոկտեմբեր ամսոյ մէջ՝ Փարիզու Պ . Պօհեր անուն գրավաճառը՝ քանի մը գիրք ծախեց անուրջով (մեղաւով) , որուն ցանկը առաջնոց համած հրատարակած էր ։ Այս ցանկին մէջ՝ 43 թիւն էր սոյն Հերոնիմոսի Նամակները՝ երկու մեծ հատոր , մագաղաթի վրայ գրուած , ձեռագիր , տասն և երեք դարուն մէջ օրինակուած ։ Այս ձեռագիրս Պ . Պապարին առաւ 300 ֆրանքի (1275 ղուրուշի) . անձնէն քիչ մը ատեն ետքը ճանչցուեցաւ որ՝ գիրքը տասն և երեք դարուն չէ , տասն և հինգ դարուն վերջերը գրուած է . քանզի առաջին հատորին վերջերը սա խօսքը գրուած գտնուեցաւ լատիներէն . «Աւարտեցաւ առաջին հատորը թղթոց սրբոյն Հերոնիմոսի . յանուն սրբոյ և անբաժանելի Երրորդութեան , և փառաւոր կուսին Մարիամու գրեալ . . . 1489» ։ Ինչ է որ՝ երկու գոր սխալ կար բանին մէջ . ուստի՝ Պ . Պապարի՝ վաճառականաց ատեանին առաջ Պ . Պօհերին բռնել որ գիրքը ետ առնէ , և իր սակը տայ . Պ . Պօհեր առաջ իրեն նենգութիւն չըրած ըլլալը ցուցուց ։ Գիրքը՝ Պ . որ Բէօրբէլին գրատունէն ելած էր , որ 1835ին ծախուեր էր . և այն ատենը՝ երկու տասն և երեք դարու ձեռագիր գրուցուած՝ և անանկ ծախուած էր ։ Երկրորդ . իրեն անուրջով ծախելուն պատճառը ըրաւ . որ Պ . Ռենուա Լիպլէօզրին մէջ նորոգութեամբը հրատարակեր էր . թէ գիրք մը առնողները մինչև քանի չորս ժամ գիրքը քննեն , նայիլն և գիրք մը խանութէն դուրս ելլելէն ետքը քսան և չորս ժամէն աւելի անցնի նէ՝ ամենևին մէկ պատճա-

ռով մը ետ չառնուիր ։ Պ . Պապարին գիրքը տասն օրէն մինչև այս դատախազութիւնս բռնած օրը վեց ամիս էր անցեր . ուստի հիմնեցուցն ետ տալը ընդունելի և օրինաւոր բան չէր ։ Հանդէսին նախագահն էր Պ . Տըվէնք . և փաստաբաններն էին՝ Պ . Պապարին կողմէն Պ . Տիւրման . և Պ . Պօհէրին կողմէն Պ . Շալ ։ Նախագահը առանց բանիր մտիկ ընելէն ետքը այս վճիռս բրաւ . «Սրբոյն Հերոնիմոսի ձեռագիրը տասն և երեք դարուն գրուածի պէս ծախուեր է , և տասն և հինգ դարուն գրուած ըլլալը յայտնի է . որով արժողէքը վար կիջնայ , և որովհետև անուրջին պայմանը գիրք առնողներր միայն անոր կը յայտարարէ , որ քսան և չորս ժամու մէջ նային և քննեն , և գրավաճառներուն մէջ՝ նոյն և մեծ բանկերով կը հաստատուի ընել որ գիրքը ամբողջ է՞ մի , կամ պակաս ունի՞ մի . և այս պայմանս՝ հիմնեցուցն խնդրոյն ամենևին չի դպչիր . որովհետև թերութիւնը նոյն իսկ գրքին վրան տեսնուած է . և անանկ բան մըն է որ ծախողը միշտ առնողին երաշխաւոր պիտի ըլլայ . որքան որ աննենգ մարդ ըլլայ» . այս պատճառներուն համար վճռեց որ գիրքը ետ առնուի , և առնողին ըրած ծախքն ալ մէկ տեղ՝ 325 ֆրանք Պ . Պապարին տրուի . և դատաստանին ծախքն ալ Պ . Պօհերը քաշէ ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիս , 12 Հոկտեմբեր ։

Բազմաթիւ առևտրական ապրանքներ հոս և կողմնակի գաւառներէն կու գան . բայց այսօր ամենայն ճանապարհներու վաճառականութեան համար Երևանեան և Ղարաբաղի բերուած ապրանքներուն համար կը ...ուի :

Բամպակ . այս տարուան հունձը շատ առատ և շատ գեղեցիկ ըլլալուն կը գովուի . Աստրախանի տեսակին որ հազար 1200 հակ եկաւ այս տեղ , 500 հակը վաճառուեցաւ 23—24 ֆիօրինի փութը , ... Պարսկաստանի տեսակին ալ ... վաճառուեցաւ 250 հակի չափ ։ Պարսկաստանի տեսակին լաւագոյնը 26—27 ֆիօրինի փութը . և այս տեսակին գինին ... այս տեղ ։ ... 35,000 հակ ... մէջ և ... ալ վաճառուեցաւ ... տեսակը 28—30 ֆիօրինի փութը . և երկրորդ տեսակը 25—27 ֆիօրինի ։

Տուրմ (ներկ ապրանք) . շատ քիչ ապրանք կայ , և ... ալ առաջին տեսակին չէ , այս պատճառաւ ... կը ծախուի ։

Մետաքս . 300 պատմանի չափ կայ այս ապրանքին , և ... վաճառուեցաւ 98—100 ֆիօրինի փութը , այս ... ալ ... որ ... նոյն գիներով կամ ալ աւելի վաճառուի ։

Ոսկի . ... ապրանքը ... այս ապրանքին ... այս տարի , և առաջին տեսակը մինչև 96 ֆիօրինի վաճառուեցաւ փութը . այս գինը ... է . ... ապրանքին ... վաճառուելու ... չէ ... , ...ըլլալու ... ։

Մայրի իւղը (ձիթապտուղ) . ... տեսակին 11 ... փութը կայ ... , բայց առաջին տեսակին շատ քիչ կայ մէջը . ... մը ... ։

Շաքարը (ռուսաց) . ... տեսակին ... կ'ըլլայ , և առաջին տեսակը ... մինչև 8—8½ ֆիօրինի է ... ։

Մետաքս . այս շաբթու Պրուսայի տեսակին վաճառուեցաւ ... 7½ էն 12 ֆիօրինի մէկ ... ։ ... 5էն 6½ ֆիօրինի . ... տեսակին ... և 5էն 6 ֆիօրինի վաճառուեցաւ ։

Պատուական . ... 15էն 22 ֆիօրինի վաճառուեցաւ ... տեսակին , ... 9 ֆիօրինի վաճառուեցաւ . ... 17էն 11 ֆիօրինի . ... և ... 10—11 ֆիօրինի վաճառուեցաւ և ... ։

Իզմիր 28 Հոկտեմբեր ։

Բազմաթիւ առևտրական ... շարժում ... է ... տեսակ ապրանքներուն վրայ . որոնց մէջ ... վաճառականութեան և արժողութեան ... են ։

Տուրմ (ներկ ապրանք) . ... , ... մէջ ... ապրանք վաճառուեցաւ , Պարսկաստանի տեսակին փութը 385—390 ղուրուշի , ... և ... տեսակին փութը 365—370 ղուրուշի ։

Ոսկի . ... , և այս ապրանքն ալ ... վաճառուեցաւ , ... 24—27 ղուրուշի ։

Մայրի իւղը (ձիթապտուղ) . ... , ... 18 հազար ... չափ վաճառուեցաւ , ... Միտիլինի տեսակին փութը 66—68 ղուրուշի . բայց ... այս տեսակին փութը 70 ղուրուշի ... , այս ... տեսակ ապրանքն ալ ... վաճառուեցաւ փութը 78—80 ղուրուշի ։

Ցորեն . ... է , և ... մինչև 85 ղուրուշի 250 ... ։

Բամպակ . ... , բայց այս ... մէջ ... ըլլալուն գիները ... է ։

Բամպակ . ... է , և ... Աստրախանի տեսակին 180—200 , Պարսկաստանի տեսակին 170—180 , ... 170—190 , բայց այս ... վաճառուելու ... այս ապրանքին գիները ալ ... այս ապրանքին ... ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Պարոն Աենդ Ըմորէ անուն գաղղիացին իւր բաց վարժարանը (որ հինգ տարիէ չափ երևելի մօտ մանուկ մը գաղղիերէն գրականութեան վարժապետութիւն բրած է , որուն համար հաստատութիւն ալ ունի .) կը ծանուցանէ քաղաքիս ... աղգի երիտասարդներուն , թէ ով որ հայոց Թագաւորով՝ յանձնառու կըլլայ ուսանելէն գաղղիերէն լեզու տալու ։

Այսկէ 'ի զատ կըխոստանայ՝ առևտրական նամակագրութիւններ և զանազան հեղափոխութեան համար պէտք եղած գաղղիերէն աշխատութիւններ գրելու ։

Ով որ կուզէ գտնալ , միշտ պարոն Աենդ Ըմորէն , կրնայ ուղղուիլ Լէոնտիւրայի Արեւելեան պանդոկն ։

ՎՐԻՊԱԿ

Երկրորդ Թուոյն ... յօդուածին մէջ՝ ... ... ընթերցման տեղ , սխալմամբ՝ ... ... գրուեր է . և նոյն յօդուածին մէջ ... ... ընթերցման տեղ ... գրուեր ...

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ